

İSPANYA İÇ SAVAŞI'NDA CUMHURİYETÇİLERİN ANTİFAŞİST PROPAGANDASI

Caner ÇAKI*

Özet

1936-1939 yılları arasında İspanyol Cumhuriyetçiler ve İspanyol Faşistler arasında yaklaşık üç yıl süren İspanya İç Savaşı, dünya tarihinin en kanlı iç savaşlarından biri olmuştur. Her iki tarafta da yüz binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. İspanya İç Savaşı'nın dünya tarihi açısından bir diğer önemli özelliği de savaşta yürütülen propaganda faaliyetleridir. Nitekim dünya tarihinin en başarılı iç savaş propaganda örnekleri İspanya İç Savaşı esnasında görülmüştür. Özellikle, Faşist General Francisco Franco'nun güçlerine karşı savaştan Cumhuriyetçiler; propagandayı gerek ulusal boyutta, gerekse İngilizce, Fransızca gibi yabancı dilleri kullanarak uluslararası boyutta başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bu çalışmada İspanya İç Savaşı'nda cumhuriyetçiler tarafından kullanılan anti-faşist propaganda afişleri nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan göstergebilimsel analiz metodu kullanılarak incelendi. Çalışma kapsamında UC San Diego Library tarafından seçilen, Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan 23 anti-faşist propaganda afişinden amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen 4 propaganda afişi (Faşizm Tehlikesi, Hava Saldırısı, Faşizm'in Tanımı, General Franco) Fransız Dil Bilimci Roland Barthes'in göstergebilimsel analizi ışığında ele alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında, propaganda afişlerinde; İspanya'daki faşistlerin Almanya'daki Naziler ile temsil edildiği, İspanya'daki faşistlerin kilise, ordu ve iş dünyası üçgeninden destek gördüğü ve İspanya'da yaşanan tüm yıkımın tek sorumlusunun faşistler olarak gösterildiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Antifaşizm, Afiş, Propaganda, İç savaş, İspanya

THE ANTI- FASCIST PROPAGANDA OF THE REPUBLICANS IN THE SPANISH CIVIL WAR

Abstract

The Spanish Civil War, which lasted nearly three years between the Spanish Republicans and the Spanish Fascists from 1936 to 1939, was one of the bloodiest civil wars of the history of world. Hundred thousands lost their lives on both sides. Another important feature of the Spanish Civil War in terms of world history was the propaganda activities carried out in the war. In fact, the most successful examples of civil war propaganda in world history were seen during the Spanish Civil War. In particular, the Republicans who fought against the forces of the Fascist General Francisco Franco used the propaganda successfully on the international area, using foreign languages such as English, French, and national language. In this study, antifascist propaganda posters used by the republicans in the Spanish Civil War were examined using the semiotics analysis in qualitative research methods. Four propaganda posters (Fascism Danger, Air Attack, Definition of Fascism, General Franco) selected using the purposeful sampling method in 23 antifascist propaganda posters determined by UC San Diego Library were identified in the light of the semiotics analysis of the French Language Scientist Roland Barthes. In the light of obtained data; it was found in propaganda posters that the fascists in Spain were represented with the Nazis in Germany, the fascists in Spain were supported by the triangle of churches, armies and business', and the only responsible for all the destruction in Spain was represented as fascists.

Keywords: *Antifascism, Poster, Propaganda, Civil War, Spain*

Giriş

20. yüzyıl ideolojik temelli iç savaşların yoğun olarak yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. İdeolojik temelli ilk savaş 1917-1922 yılları arasında Rusya'da patlak vermiştir. Çarlık Rusya'sının yıkılmasında sonra komünistler ve monarşi yanlısı Beyaz Ordu arasında meydana gelen iç savaşta milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. İç savaşı komünistler kazanmış ve savaşın sonucunda Komünizm ideolojisi altında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kurulmuştur. Rusya'daki iç savaşın ardından Çin'de de komünistler ve milliyetçiler arasında iç savaş meydana gelmiştir. 1927 yılında başlayıp, 1940'lı yılların sonlarına kadar devam eden iç savaş sonucunda komünistler milliyetçileri ülkeden çıkarmayı başarmış ve Rusya'da olduğu gibi Komünizm ideolojisinin tahakkümünde Çin Halk Cumhuriyeti adında bir devlet kurmuşlardır. Dünyadaki üçüncü büyük ideolojik temelli iç savaş ise İspanya'da patlak vermiştir. 1936-1939 yıllarında, Komünizm ideolojisini savunan Cumhuriyetçiler ile Faşizm ideolojisini savunan Milliyetçiler arasında dünya tarihinin en kanlı iç savaşlarından biri meydana gelmiştir. İspanya İç Savaşı, benzerleri Rusya ve Çin'deki gibi sonuçlanmamış, Cumhuriyetçiler İspanya'da Faşistlere karşı yenilmiştir.

İspanya İç Savaşı'nın uzun bir sürece yayılmasının temel nedeni ülkedeki iki farklı ideolojinin sürekli olarak dış destek almasıydı. Nitekim, İspanyol Milliyetçiler dönemin en güçlü Avrupa ülkeleri Nazi Almanyası ve Faşist İtalya tarafından, İspanyol Cumhuriyetçiler ise Komünist Rusya tarafından sürekli olarak destek görmüştür. Bu aşamada İspanya ideolojik olarak iki kutba ayrılmış ve ülkeler arasında yoğun bir iç savaş propagandası meydana gelmiştir. Özellikle İspanyol Cumhuriyetçiler, İspanyol İç Savaşı'nda dünya tarihinin en başarılı propaganda faaliyetlerini yürütmüştür. Cumhuriyetçiler, İngilizce, Fransızca gibi farklı dillerde yayınladıkları propaganda bildirilerinde propaganda silahını Faşist İspanyolların Lideri General Franco'ya ve onların destekçileri Nazi Almanyası ve Faşist İtalya'ya karşı başarılı bir şekilde kullanmışlardır. Bu çalışmada, İspanya İç Savaşı'nda cumhuriyetçiler tarafından kullanılan antifaşist propaganda afişleri nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan göstergebilimsel analiz metodu kullanılarak incelendi. Afişler üzerinde yapılan incelemede ideolojik tabanlı propagandanın iç savaş propagandası içerisinde nasıl ve ne yönde kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son yıllarda göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak önemli çalışmaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Bunlar içerisinde; Göstergebilimsel inceleme olarak, Gazi vd. (2018) "İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet Kült Lider Propagandasında

Vladimir Lenin Ve Joseph Stalin'in Sunumu, Karaburun Doğan vd. (2017) "1999 Türkiye'deki Genel ve Yerel Seçimleri'nde Siyasal Partilerin Seçim Müzikleri ve Propaganda Afişleri Üzerine İnceleme" adlı çalışmada ideolojileri doğrultusunda Türkiye'de 1990'lı yılların sonlarında etkili olan bazı siyasi partilerin propaganda afişlerini, Erol vd. (2017), "Hitler Dönemi Eğitim Yapısındaki Otokrasinin Eleştirisi: Die Welle Filmi Üzerine Göstergebilimsel İnceleme" adlı çalışmada Nazi Almanyası'ndaki eğitim yapısının Alman sinemasındaki eleştirisini Die Welle filmi özelinde, Zorlu vd. (2017), "Türk Sinemasında Nazizm İdeolojisi: 'Kırımlı' Filmi ve Göstergebilimsel Analizi" adlı çalışmada da Nazizm ideolojisinin sunumu bakımından Kırımlı adlı Türk filmi göstergebilimsel analiz bağlamında incelemiştir.

İdeolojik söylemler bağlamında göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak propaganda alanında da Türkiye'de son yıllarda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar içerisinde; Çakı, (2018a), "Nazi Almanyası Etkisindeki İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin Propaganda Posterleri Üzerine İnceleme" adlı çalışmada Faşizm ideolojisi ile yönetilen İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin propaganda posterleri, Çakı (2018b), "Mitinglerin Propagandadaki Rolü: Nürnberg Mitingleri'ne Ait Fotoğrafların Göstergebilimsel Analizi" adlı çalışmada Nazizm ideolojisi ile yönetilen Nazi Almanyası'nda mitinglerin propaganda amaçlı kullanımı, Çakı vd. (2018) "Horst-Wessel Propaganda Marşı Üzerinden Nazizm İdeolojisinin İnşası" adlı çalışmada Nazi Almanyası'nda marşların propaganda amaçlı kullanımı, Çakı ve Gülada (2018), "Vichy Fransası'nda İşgal Propagandası" adlı çalışmada Faşizm ideolojisi altında yönetilen Vichy Fransası'nda işgal propagandasının nasıl yürütüldüğü göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan 4 antifaşist propaganda afişi (Faşizm Tehlikesi, Hava Saldırısı, Faşizm'in Tanımı, General Franco) Fransız Dil Bilimci Roland Barthes'ın göstergebilimsel analizi ışığında ele alınmıştır. Alanda yapılan kapsamlı literatür taramasında iç savaş propagandasını alanında yapılan çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde konu bakımından özgün olma niteliği taşımaktadır.

1. İspanya İç Savaşı'na Genel Bir Bakış

1936 yılında İspanya'da yapılan seçimleri sol kesim kazandı. Bunun üzerine Faşizm taraftarı General Francisco Franco, İspanya'daki Cumhuriyeti tanımadığını ilan ederek yönetime karşı ayaklandı. Başta askeri darbe olarak planlanan Franco Ayaklanması kısa süre sonra 1939'a kadar sürecek olan İspanya İç Savaşı'na dönüştü. Franco, darbe ile yönetimi ele geçiremeyeceğini anlayınca nüfuzu altında

bulunan bölgelerde cuntasını kurdu (Eberle ve Uhl, 2017:539-540). Franco'nun cuntası ile İspanya'da Cumhuriyetçi ve Faşist iki devlet meydana geldi.

Franco, bütün siyasi partileri Ulusal Sendikalist Saldırı Komiteleri'nin Genelenselci İspanyol Falantosu (FET y de las JONS) adı altında bir arada topladı. Franco, hareketini Falanjizm adı altında otoriter-kralcı faşist bir ideoloji ile yönetti. Franco'nun kurduğu yeni yönetime bağlı olan faşist milliyetçilere de kısaca Falanjistler denildi. Franco, iç savaşta en büyük desteklerden birini Katolik Kilisesi'nden aldı. Katolik Kilisesi, Franco'nun yeni yönetimini kutsadı. Bu süreçte Franco'nun, milliyetçilerin yanında muhafazakarların da desteğini alabilmesinin önu açılmış oldu (Romero Salvadó, 2013:136). Franco'nun savunduğu Faşizm ideolojisi, İtalya'daki Mussolini Faşizm'i veya Almanya'daki Hitler Nazizm'inden dini açıdan farklı özellikler taşımaktaydı. Nitekim, Franco'nun Falanjizm'inde Katolik mezhebinin ağırlığı fazlasıyla hissedilebilmekteydi. Katolik Kilisesi de tıpkı Almanya ve İtalya gibi İspanya'nın Komünizm'in eline geçmesini istemediğinden Cumhuriyetçilere karşı Franco yanlılıklarını destekledi.

Franco, kurduğu cuntada tüm yetkileri eline alarak, diktatörlüğünü ilan etti. Cumhuriyetçilerin aksine Franco'nun kabinesi danışma niteliğinden ileri gidememekteydi (Kershaw, 2007:534). Franco'nun destekçileri İspanya Fas'ı olarak bilinen bölgede konuşlanmıştı. Bu nedenle Franco, Fas'da bulunan kuvvetleri İber Yarımadası'na çıkararak Cumhuriyetçiler ile savaşmak istiyordu. Buna karşın, İspanya'daki deniz ve hava kuvvetleri Cumhuriyet'e sadakatlerini bildirdirerek, Franco'ya karşı tavır aldılar. Böylece Franco'nun anakaraya kuvvetlerini çıkarma ihtimali kalmadı. Franco, hem Faşist İtalya'dan, hem de Nazi Almanyası'ndan destek istedi (Caplan, 2017:188). Franco'nun yardım isteği ilk etapta olumlu karşılanmadı. Buna karşın, Almanya ve İtalya, İspanya'da Komünizm'in güçleneceğinden çekindikleri için Franco'yu desteklemeye karar verdi.

İspanya İç Savaşı'nın uluslararası boyut kazanmasında dış desteklerin rolü büyüktü. Buna karşın, savaşın uluslararası nitelik kazanmasındaki temel unsurlardan bir diğeri de dünyanın dört bir yanından iç savaşa katılan gönüllülerdi (Raychaudhuri, 2013:20). Özellikle farklı milletlerden gelen yüzlerce gönüllü Cumhuriyetçilerin yanında Franco'nun Falanjistlerine karşı savaştı.

Cumhuriyetçilerin iç savaştaki en büyük destekçisi SSCB'di. Diğeryandan Meksika'dan da belli alanlarda destek görüyorlardı. Sovyetler tarafından Cumhuriyetçilere büyük silah desteği sağlanmaktaydı (Ojeda Revah, 2015:99). Cumhuriyetçilerin, Sovyetlerin desteği olmadan Nazilerin Falanjistlere gönderdiği ağır silahlara karşı koyması mümkün görünmemekteydi. Nazi Almanyası, dönemin en

teknolojik silahlarına sahipti. Özellikle o dönemde tank birlikleri ve hava kuvvetlerine karşı gelebilecek dünyada pek az ülke bulunmaktaydı. Nazilerin iç savaşa müdahalesi, insiyatifin Franco'nun eline geçmesini sağladı. Cumhuriyetçilerin elindeki şehirler teker teker Franco'nun birliklerinin eline geçti (McNab, 2015:9). Cumhuriyetçiler iş savaşta büyük bir direniş gösterse de, Nazilerin silahlarına karşı koyamadılar.

İspanya İç Savaşı'nın uzun sürmesinin temel nedeni gerek Cumhuriyetçilerin, gerekse Faşistlerin kısa sürede birbirlerini yenecek güce sahip olmalarıydı. Bu süreçte Faşistlerin savaşı kazanmasındaki temel nokta Nazi Almanyası'nın yardımları oldu. Nitekim özellikle Luftwaffe'nin (Alman Hava Kuvvetleri) İspanyol şehirlerine karşı giriştiği hava akınları Cumhuriyetçilerin, Faşistlere karşı gelmesini güçleştirdi (Macksey, 2012:53). 1939'un Mart'ında Cumhuriyetçilerin Falanjistlere karşı direnişini tamamen çöktü ve Cumhuriyetçiler Franco'nun kuvvetlerine teslim oldular. Böylece İspanya tamamen Falanjistlerin yönetimine geçmiş oldu (Jackson, 2012:468). İspanya İç Savaşı'nda, yüz binlerce insan hayatını kaybetti, ülke maddi ve manevi büyük bir yıkıma uğradı.

Nazi Almanyası, Cumhuriyetçilere karşı kazanma şansı az olan Franco'ya askeri yönden büyük destek sağladı. Naziler ideolojik yönden kendilerine düşman olarak gördükleri Komünizm'in İspanya'da egemen olmasını istemiyordu (Hitler, 2005:27-29). Buna karşın Naziler İspanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda Mihver Bloğu'na girmesini desteklemedi (Mazower, 2014:188-190). İspanya'nın İkinci Dünya Savaşı'na girmemesi sayesinde de Franco 1975'de ölümüne kadar iktidarını korudu. Franco'nun ölümünden sonra faşist rejim, yeni Kral Juan Carlos'un demokrasi yanlısı tutumu nedeniyle etkisini kaybetti.

2. İspanya İç Savaşı'nda Propaganda

Propaganda kavramı en basit tanımıyla ikna etme sürecini ifade etmektedir (Kuruoğlu, 2006:7). Propaganda, belli bir kişi veya grubun görüşünün kitlelere pazarlanmasıdır (Akarcılı, 2003:5). Taraflar, savaş zamanında mutlaka halkın desteğini almalıdır. Halkın desteğinin alınmadığı savaşlarda düşman unsurlar halkın isyan etmesine ve yönetime karşı cephe almasına yol açabilmektedir. Bu aşamada taraflar mutlaka kitleleri savaşın gerekliliği konusunda ikna etmesi gerekir (Karaca ve Çakı, 2018:20). Aksi halde halkın yönetime karşı gelmesi, kısa sürede ülkede iç savaşın patlak vermesine yol açabilmektedir. Propaganda, propaganda yapana yarar sağlar, onu karşıtlarından üstün göstermek için çalışır. Propaganda desteklediği grubun taraftarlarının her yerde olduğunu söyler (Dome-nach, 2003:78). Özellikle savaş dönemlerinde halk, desteklediği tarafından sava-

şı kazanabilecek güçte olduğunu görmek ister. Bu süreçte taraflar, propagandayı halkı savaşa kazanacaklarına inandırmak için etkin bir şekilde kullanırlar. Diğer yandan kamuoyunda savaştıkları düşmana karşı nefret söyleminin inşasında da propagandadan yararlanırlar.

20. yüzyılda İspanya İç Savaşı'nda gerek Cumhuriyetçiler, gerekse Falanjistler propagandayı İspanyol kamuoyunu etkilemek için önemli bir silah olarak kullanmışlardır. Özellikle Cumhuriyetçiler, uluslararası alanda da başarılı bir şekilde propaganda faaliyeti yürütmüşlerdir. Cumhuriyetçiler, İngilizce, Fransızca dillerinde yayınladıkları propaganda afişler vasıtasıyla uluslararası kamuoyundan Falanjistlere karşı destek istemiştir. İç savaş esnasında dünyanın pek çok farklı bölgesinden Cumhuriyetçilerin saflarına gönüllü birlikler katılmış ve Falanjistlere karşı savaşmışlardır. Diğer yandan Falanjistler de en az Cumhuriyetçiler kadar propagandaya önem vermiştir. Özellikle propagandanın kurumsallaşması ve profesyonel şekilde yönetilmesi için büyük çaba sarf etmişlerdir. Bu açıdan, 1937 yılında Ulusal Basın ve Propaganda Heyeti (La Delegacion Del Estado Para Prensa y Propaganda) adında bir propaganda teşkilatı kurmuşlardır (Andrés-Gallego, 1997:41).

Falanjistlerin propagandası iki temel üzerine inşa edilmekteydi. Birincisi Falanjizm'in lideri Franco'yu İspanyol halkı gözünde yüceltmektedi. Bu açıdan İtalya'da Benito Mussoline'ye verilen "il duce", Almanya'da Adolf Hitler'e verilen "der Führer" ünvanların benzeri olarak Franco'ya da "El Caudillo" ünvanı verilmişti. Falanjistlerin propagandasının temelini oluşturan ikinci unsur ise İspanyol halkında Komünizm'e karşı nefret uyandırmaktı. Bu açıdan falanjist propagandada, Komünizm tıpkı Nazi Almanyası'nda olduğu gibi ağır şekilde eleştirilmekte, İspanya için büyük bir tehlike meydana getireceği iddia edilmekteydi. Diğer yandan Falanjistler, propagandalarının etkisini arttırabilmek için sürekli olarak sansür uygulamasına başvuruyordu. Falanjizm'in karşı bulduğu tüm yayınlar ya yasaklanmakta ya da büyük oranda sansürlenmekteydi (Andrés-Gallego, 1997:193). Franco'nun İspanya'daki zaferleriyle doğru orantılı olarak Falanjist propagandasının da etkisi ülke çapında artmaktaydı. Bu dönemde Falanjistler, 22 Nisan 1938'de, propaganda oluşturma ve yayma sürecini etkin bir şekilde kontrol etmek için, İtalyan faşist mevzuatından ilham alarak Basın Yasası'nı uygulamaya soktular. Yasaya göre İspanya'daki tüm basın kuruluşları Falanjist yönetimin sıkı denetimine tabi tutulmaya başlandı (Brandis ve del Río, 2016:16). Cumhuriyetçiler ise İç savaşın sonuna kadar Falanjizm ve Franco karşıtı propaganda faaliyetlerini yürütmeye devam ettiler.

3. Yöntem

3.1. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada İspanya İç Savaşı'nda cumhuriyetçilerin antifaşist propaganda afişleri, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan göstergebilimsel analiz metodu kullanılarak incelenmiştir. Amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen dört propaganda afişi Fransız Dil Bilimci Roland Barthes'ın düzanlam, yananlam, mit, metafor, metonimi, kod ve simge kavramları üzerinden ele alınmıştır.

Göstergebilim; göstergelerin anlamlandırılmasıyla ilgilenen bir bilim dalıdır. Günlük hayatta insanlar mesaj aktarmak amacıyla göstergelere anlamlar yüklemektedir (Tekinalp ve Uzun, 2013:139). Göstergebilim, insanların çevresinde bulunan mesaj yüklü göstergeleri çözümleyerek, onların aktarmak istediği anlamları ortaya koymaya çalışır. Bu açıdan göstergebilim, göstergenin herkes tarafından kabul edilen açık anlamını değil, doğrudan anlaşılmayan gizli kalmış anlamını incelemektedir (Geray, 2014:164).

Roland Barthes; 20.yüzyılda göstergebilimin sinema, reklam, mimarı gibi pek çok farklı alana yayılmasını sağlayan Fransız dilbilimcidir. Barthes, gönderilen mesajın alıcının kültürel kodları içerisinde açıldığını söylemektedir. Yani mesaj, alıcının bilgi ve deneyimi ışığında yorumlanabilmektedir (Tanyeri Mazıcı ve Çakı, 2018:296). Barthes, göstergenin anlamlandırılmasının düzanlam ve yananlam olmak üzere iki temel üzerine şekillendiğini iddia eder (Kalkan Kocabay, 2008:34-35).

Düzanlam; insanlar tarafından ortak kabul edilen, değişmeyen, evrensel anlamı ifade etmektedir (Barthes, 2016b:19). Diğer bir ifadeyle, gerçek dünyadaki nesnenin, insanların zihinlerinde meydana getirdiği yansımadır (Şimşek, 2014:410).

Yananlam; Anlamlandırmanın ikinci düzeyini oluşturmaktadır. Yananlam, mesajı oluşturan kişinin bilgi, deneyim ve kültürü içerisinde oluşturulan anlamı içermektedir (Sığırcı, 2016:74). Göstergebilim çözümlemeye çalıştığı anlam yananlamdır (Barthes, 2016a:87). Barthes'a göre, yananlamın izleyici tarafından ortaya çıkarılması gerekmektedir (2016a:127).

Mit; insanların doğada yaşanan olayları açıklamak amacıyla zaman içerisinde oluşturduğu öyküleri ifade etmektedir (Fiske, 2017:185). Mitler, toplumların kalıp yargıları haline gelmiştir.

Metafor; eğretileme olarak da bilinir. Kısaca bir sözcüğün başka bir sözcük yerine eğreti biçimde kullanılmasını ifade etmektedir (Guiraud, 2016:146). Örneğin, barışı ifade ederken beyaz güvercinin kullanılması.

Metonimi; düzsapmaca olarak da ifade edilmektedir. Birbirleri arasında az veya çok ilişki bulunan iki kavramdan birinin diğeri yerine kullanılmasını ifade etmektedir (Guiraud, 2016:145-146). Örneğin, askeri anlatmak için tüfek, süngü vb. kullanılması.

Kod; göstergelerin bir araya getirilerek bildiriler meydana getirmesini sağlayan kurallar bütünüdür (Rifat, 2013:147).

Simge; insanlar arasında uzlaşmaların meydana getirilerek belirli kavramları temsil etmesi amacıyla kullanılan göstergelerdir (Rifat, 2013:206).

3.2. Çalışmanın Amacı

İspanya İç Savaşı özelinde yapılan çalışmanın amaçları; iç savaş propagandasında öne çıkabilen konulara vurgu yapmak ve ideolojilerin propaganda amaçlı ne şekilde kullanılabildiğini göstermektir. Böylece iç savaş esnasında kitlelerin ikna edilmesi sürecinde propagandanın rolü ortaya konulması amaçlanmıştır.

3.3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan tüm antifaşist propaganda afişleri çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Buna karşın çalışmada tüm propaganda afişlerine ulaşmadaki güçlükten dolayı, çalışma kapsamında örneklem kullanılmıştır. Çalışma kapsamında UC San Diego Library tarafından İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan 98 propaganda afiş içerisinden 23 antifaşist propaganda afişi içerik analizi yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Ardından 23 propaganda afişi üzerinde de amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen 4 propaganda afişi Fransız Dil Bilimci Roland Barthes'ın göstergebilimsel analizi ışığında ele alınmıştır. Çalışmanın yalnızca dört propaganda afişi üzerinden incelenmesinin temel nedeni, diğer propaganda afişlerinin konu bakımından birbirlerinin benzeri olmasıdır. Propaganda afişleri üzerinde yapılan kapsamlı inceleme sonucunda İspanyol faşistlerin dört temel başlık altında (Faşizm Tehlikesi, Hava Saldırısı, Faşizm'in Tanımı, General Franco) afişlerde konu edinildiği görülmüştür. Bu amaçla çalışma kapsamına diğer 19 propaganda afişi dahil edilmemiştir.

3.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın iç savaş propagandası bağlamında yalnızca İspanya İç Savaşı'ndaki Cumhuriyetçilerin antifaşist propaganda afişleri özelinde yapılması çalışmanın temel sınırlılığını meydana getirmektedir. Bunun yanında çalışma kapsamında yalnızca Cumhuriyetçilerin kullandığı dört antifaşist propaganda afişleri üzerinden genellemelerde bulunulması da çalışmanın bir diğer önemli sınırlılığını meydana getirmektedir.

3.5. Çalışmanın Önemi

Çalışma;

- İspanya iç savaş propagandasını işleyen alanda ilk çalışma olması,
- Alanda özgün olması nedeniyle gelecek çalışmalar için kaynak teşkil etmesi,
- İspanya İç Savaşı Dönemi'ne ışık tutması ve Cumhuriyetçilerin antifaşist propagandası hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır.

3.6. Çalışmanın Soruları

-İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan antifaşist propaganda afişlerinde görsel ve yazılı kodlar içerisinde öne çıkan temel konular nelerdir?

-İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan antifaşist propaganda afişlerinde faşistler üzerine hangi mit/mitler inşa edilmeye çalışılmaktadır?

-İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan antifaşist propaganda afişlerinde faşistler ile ilgili olarak hangi metafor, metonimi ve simgelerden yararlanılmıştır?

3.7. İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propaganda Afişlerinin Göstergebilimsel Analizi

Çalışmanın bu bölümünde UC San Diego Library tarafından seçilen, Cumhuriyetçiler tarafından kullanılan 4 propaganda afişi (Faşizm Tehlikesi, Hava Saldırısı, Faşizm'in Tanımı, General Franco) Fransız Dil Bilimci Roland Barthes'ın göstergebilimsel analizi ışığında ele alınmıştır (Library Ucsd, 2018). Propaganda afişleri İspanya İç Savaşı'nda yaşananlar bağlamında değerlendirilmiş ve afişlerdeki görsel ve yazılı kodlar yorumlanırken dönem hakkında da bilgi verilmiştir.

3.7.1. “Faşizm Tehlikesi” Konulu Propaganda Afişi

“Faşizm Tehlikesi” konulu propaganda afişi Barthes’ın düzenlamında değerlendirildiğinde görsel kodlar içerisinde elinde çekiç bulunan çıplak ve kaslı bir erkeğin, büyük bir yılanı saldırdığı görülmektedir. Yılanın üzerinde İspanyolca “Fascismo/Faşizm” yazılı kodu bulunmaktadır. Yılan, kendisine doğru saldıran erkeğe karşı savunmaya geçmiş ve sunum kodları içerisinde erkeği tehdit edersine üzerine saldırmıştır.

Resim 1: “Faşizm Tehlikesi” konulu propaganda afişi

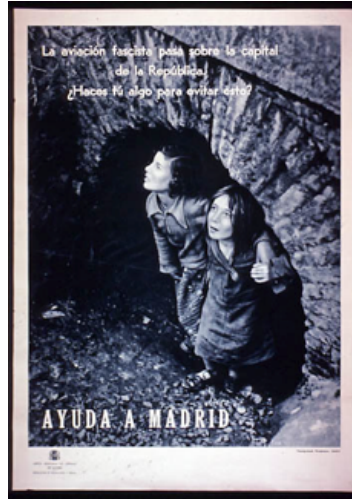
İspanyol Cumhuriyetçiler, 1936 yılında Milliyetçiler ile iç savaş patlak verdiğinde, propaganda faaliyetlerinde Faşizm ideolojisini İspanyol halkına olumsuz metaforlar üzerinden sunmuştur. Nitekim, sunum kodları içerisinde tehlikeli ve sevimsiz olarak sunulan yılan, domuz gibi hayvanlar, Faşizm’in metaforu olarak propaganda afişlerinde yer almıştır. Barthes’ın yanalamı boyutunda propaganda afişinde yer alan erkeğin çıplaklığı, faşizm yılanının tehlikesinin tersine Cumhuriyetçilerin (dolaylı olarak da Komünizm ideolojisinin) saflığını yansıtmaktadır. O dönem kullanılan propaganda posterlerinin önemli bir kısmında çıplak olarak gösterilen çizimler, saflığın ve doğruluğun temsili olarak kitlelere sunulmaktadır. Erkek, Cumhuriyetçileri temsil eden bir metonimi olarak afişte yer bulmuştur. Elindeki çekiç ise Komünizm’in simgesidir. Yılan da Faşizmi sembolize eden bir metafordur. Yılanın üzerinde yer alan “Faşizm” yazılı kodu, yılanın Faşizm’i simgelediğini göstermektedir. Yananlam boyutunda erkeğin elindeki çekiç ile yılanın

İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası

üzerine saldırması, Komünizm'in Faşizm ideolojisi ile olan mücadelesine gönderme yapmaktadır. Erkek, "kahraman" ve "kurtarıcı" metaforları olarak görselde kullanılmıştır. Afişte, Faşizm'in tehlikeli olduğu, Komünizm'in de Faşizm'i yok edebileceğine yönelik mitin kitleler üzerinde inşa edilmeye çalışıldığı görülmektedir.

3.7.2. "Hava Saldırısı" Konulu Propaganda Afişi

"Hava Saldırısı" konulu propaganda afişi Barthes'ın yananlamı boyutunda değerlendirildiğinde, afişte bir köprü altına sığınan iki kız çocuğu görülmektedir. Kızlar sunum kodları içerisinde birbirlerine sarılmış ve havaya bakmaktadırlar. Çalışma kapsamında incelenen diğer afişlerden farklı olarak bu afişte siyah beyaz tonların kullanıldığı görülmektedir. Afişin üstünde "La aviación fascista pasa sobre la capital de la República. ¿Haces tú algo para evitar esto?/ Faşist hava kuvvetleri Cumhuriyet'in başkenti üzerinden geçiyor. Bunu engellemek için bir şeyler yapıyor musun?" ve altında "Ayuda a Madrid/Madrid'e yardım et" yazılı kodları bulunmaktadır.

Resim 2: "Hava Saldırısı" konulu propaganda afişi

2. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanya'sının Faşist Franco Yönetimi'ne en büyük desteği hava kuvvetleri yönünden olmuştur. Nitekim iç savaş esnasında Alman General Hermann Göring komutası altında bulunan Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) cumhuriyetçilerin bulunduğu stratejik noktaları ağır şekilde bombardımana tutmuştur. İspanyol faşistlerin yönetiminde yapılan hava bombardımanları dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Örneğin, Luftwaffe'nın Faşist İtalya hava kuvvetlerinin desteğiyle bombaladığı şehirlerden biri olan Guernica, İspanyol

Ressam Pablo Picasso'nun "Guernica" adlı tablosuna konu olmuş ve bu tablo ile İspanyol halkının yaşadığı acılar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Guernica şehri bombardımanı sonucunda yüzlerce kişi hayatını kaybetmiş ve şehir büyük bir yıkıma uğramıştır. Cumhuriyetçiler, Nazi Almanyası ve Faşist İtalya tarafından gerçekleştirilen hava akınlarını gerek ulusal gerekse uluslararası alanda başarılı bir propaganda malzemesi olarak kullanmıştır. Hava bombardımanlarında hayatını kaybeden insanların ve yıkılan binaların fotoğrafları propaganda afişlerinde yer almıştır. Diğer yandan afişlerde İngilizce, Fransızca gibi yabancı diller kullanılarak uluslararası kamuoyunun desteği alınmaya çalışılmıştır.

Propaganda afişinde yer alan iki kız çocuğunun sunum kodları içerisinde yukarıya doğru bakması, faşistlerin kontrolünde Madrid'i bombalayan hava filosuna göndermede bulunmaktadır. Afişte çocukların yalnız gösterilmeleri çaresizliklerine işaret etmektedir. Diğer yandan hava bombardımanları sonucu o dönem yetim kalan İspanyol çocuklarına vurgu yapmak amacıyla da çocukların sunum kodları içerisinde yalnız gösterilmiş olduğu söylenebilir. Siyah ve beyaz tonların kullanılması yaşanan durumun daha da ajite edilmesine yol açmaktadır. Afiş içerisinde hava bombardımanını temsil eden herhangi bir uçak metonimine yer verilmemiştir. Afişte hava bombardımanına işaret eden tek nokta, afiş üzerinde bulunan yazılı kodlardır. Yazılı koda yer alan "Cumhuriyet'in başkenti" şeklindeki uyarı, şehrin önemini vurgulamaktadır. Faşist uçaklar "korku" ve "ölüm" metaforu olarak afişte yer almıştır. Küçük çocuklar ise afişte "çaresizlik" ve "umutsuzluk" metaforları olarak kullanılmıştır. Hava bombardımanından korunmak için köprü altına sığınan iki çocuk, Madrid'de bombalanan İspanyol Cumhuriyetçilerin metonimi olarak kullanılmıştır. Afişin genelinde, faşistlerin masum sivil halkı bombaladığı üzerine vurgu yapılmaktadır. Böylece ulusal ve uluslararası kamuoyunun Faşistlerin hava akınlarını durdurmaları beklenmektedir.

3.7.3. "Faşizm'in Tanımı" Konulu Propaganda Afişi

"Faşizm'in Tanımı" konulu propaganda afişi Barthes'ın yananlam boyutunda ele alındığında görselin merkezinde Nazi Almanyası'nda kullanılan "gamalı haç" simgesinin yer aldığı görülmektedir. Gamalı haçın hemen üzerinde İspanyolca "¡Esto es el Fascismo!/Bu Faşizm'dir!" yazısının yer aldığı görülmektedir. Gamalı haçın her bir köşesinde de farklı konuları işleyen resimler konumlandırılmıştır. Köşelerde sırasıyla yine İspanyolca "miseria/sefalet, destrucción/yıkım, persecución/zulüm, y muerte/ ve ölüm" yazılı kodları bulunmaktadır. Gamalı haçın dördüncü köşesinde yer alan "ölüm" bölümünde ölenlerin üzerinde afişin altına doğru kanın aktığı görülmektedir. Her köşede iç savaş döneminde çekilen

İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası

fotoğraflara yer verilmiştir. Propaganda afişinde gerçek fotoğraflar kullanılarak, propagandanın inandırıcılığının artırılması amaçlanmıştır.

Resim 3: "Faşizm'in Tanımı" konulu propaganda afişi

İspanya İç Savaşı esnasında, İspanyol halkı ekonomik olarak büyük bir yokluk ile karşı karşıya kalmıştır. Ülkede yaşanan yokluk yalnızca Cumhuriyetçilerin yaşadığı bölgelerde değil, faşistlerin de yaşadığı bölgelerde egemen olmuştur. Buna karşın propaganda afişinde, İspanya'da yaşanan sefaletin suçlusu olarak Faşizm gösterilmiştir.

Her iki tarafın da iç savaş esnasında ağır silahlar kullanması sivil halkın maddi ve manevi olumsuz etkilenmesine yol açmıştır. Diğer yandan faşistlerin Nazilerden aldığı hava bombardıman desteği, İspanya'daki şehirlerin büyük bir yıkıma uğramasına neden olmuştur. Cumhuriyetçiler yaşanan tüm bu yıkımların faturasını yine faşistlere çıkararak, İspanyol halkına yönelik yapılan propaganda faaliyetlerinde Faşizm'e karşı nefret söyleminin gelişmesi için çalışmışlardır.

İç savaşta taraflar arasında yaşanan çatışmalarda karşılıklı olarak çok sayıda insan hayatını kaybetmiş, pek çoğu yaralanmış ve pek çoğu da esir alınmıştır. Gamalı haçın son iki bölümünde yer alan "zulüm" ve "ölüm" yazılı kodları ve görsel kodlar, faşistleri yaşanan tüm ölümlerden sorumlu tutmaktadır. Özellikle "ölüm" bölümünde, ölümlerin kanının afişten aşağı doğru akıtılması, Faşizm'in meydana getirdiği iddia edilen ölümlere vurgu yapmaktadır.

Afişin merkezinde yer alan gamalı haç, hiç bir zaman İspanyol Faşistler (Falanjistler) tarafından kullanılmamıştır. Buna karşı Nazi Almanya'sının simgesi

olan gamalı haç, İspanyol Faşistleri temsil eden bir simge olarak afişte yer almıştır. Afişin üzerinde yer alan “Bu faşizimdir” şeklindeki yazılı kod, gamalı haç üzerinden doğrudan İspanyol faşistlerine vurgu yapmaktadır. Faşizm afişte “ölüm”, “yıkım”, “zulüm” ve “sefalet” metaforu olarak temsil edilmiştir. Afişte gerek görsel kodlar, gerek yazılı kodlar içerisinde Faşizm’in İspanya için ölüm, sefalet, yıkım ve zulüm getirdiği şeklinde kitlelere yönelik mitin inşa edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Görselde Cumhuriyetçilere vurgu yapılmamış, doğrudan Faşizm ideolojisi hedef alınmıştır. Bu açıdan afişte “nefret söylemi”nin hakim kılınmaya çalışıldığı görülmektedir.

3.7.4. “General Franco” Konulu Propaganda Afişi

“General Franco” konulu propaganda afişinde Barthes’ın düzenlamı boyutunda, devasa boyutta asker kıyafetleri içerisinde bir kuru kafanın ve kuru kafanın pelerininin tutan üç kişinin olduğu görülmektedir. Kuru kafanın hemen üstünde İspanyolca olarak “El generalísimo/ başkomutan” yazılı kodu yer almaktadır. Devasa boyutta bir kılıç ve miğfer görsel kodlar içerisinde kuru kafalı askere konumlandırılmıştır. Askerin, sol göğüs kısmında da devasa boyutta beyaz bir gamalı haçın yer aldığı görülmektedir. Askerin başındaki miğfer, İspanyol ordusunun o dönem kullandığı miğferlerden değildir. Daha çok 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Alman subaylarının giymiş olduğu dik çubuk başlı miğferi temsil etmektedir. Askerin pelerininin tutan kişiler ise, sunum kodları içinde yer alan giysiler ile bir askeri, bir iş adamını ve bir din görevlisini temsil etmektedir.

Resim 4: “General Franco” konulu propaganda afişi

İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası

Cumhuriyetçilerin falanjistler içerisinde en fazla hedef gösterdiği kişi faşistlerin lideri General Francisco Franco'dur. Afişte yer alan El Generalismo, General Francisco Franco anlamına gelmektedir. Franco 1930'larda İspanyol ordusunun en önemli isimlerinden biriydi. 1936 yılında iç savaşa yol açan askeri isyanları Franco yönetmekteydi. Franco kendini Milliyetçi İspanya Hükümeti Başkanı olarak ilan etti. Daha sonra da "İspanya Devlet Başkanı" olduğunu duyurdu. Bu süreçte İspanya'daki mevcut cumhuriyeti tanımadı. Bu açıdan, Franco, İspanya İç Savaşı'nın meydana gelmesindeki en önemli rollerden birine sahiptir. Nazi Almanyası ve Faşist İtalya'dan aldığı destek ile 1939'da cumhuriyetçileri mağlup eden Franco, İspanya'nın tek lideri haline geldi.

Propaganda afişinde yer alan kurukafalı devasa boyuttaki asker Franco'yu temsil etmektedir. Görsel kod içerisinde Franco'nun kurukafa metaforu olarak sunulması, Franco'nun korkutucu bir unsur haline gelmesine yol açmaktadır. Franco, afiş içerisinde "ölüm" ve "korku" metaforu olarak da kullanılmıştır. Franco'nun sol omzunda yer alan "gamalı haç" iki şeyi simgelemektedir; Nazi Almanyası ve İspanyol Faşistler. Yananlam boyutunda Franco'nun gamalı haç ile temsil edilmesi; Nazilerden destek aldığı, Nazilerin güdümünde bir piyon olduğu şeklinde yorumlanmasına yol açmaktadır. Franco'nun arkasında resmedilen üç kişinin Franco'yu destekleyenlerin metonimi olduğu görülmektedir. Üç kişiden ilki Franco'yu askeri yönden destekleyen Falanjist askeri, ikincisi Franco'yu mali yönden destekleyen kapitalist sınıfı, üçüncüsü ise Franco'yu manevi yönden destekleyen Katolik din adamını temsil etmektedir. Her üçünün de Franco'nun pelelerinden tutması ve Franco'nun devasalaşması, Franco'nun bu üç gruptan tarafından İspanya içerisinde güçlenmesini ifade etmektedir. Afişteki sunum kodlarında verilen mesajlar dikkatli bir şekilde okunduğunda; Franco'nun arkasında dış güç olarak Nazi Almanyası'nın, iç güç olarak da Falanjist askerler, kapitalist sınıf ve Katolik din adamlarının olduğuna yönelik bir mitin inşa edildiği görülmektedir.

Sonuç

Tarih içerisinde dünyanın pek çok farklı coğrafyasında hanedanlık veya lider temelli iç savaşlar ortaya çıkmıştır. Buna karşın 20. yüzyılda, iç savaşlar ideolojik temelli olarak meydana gelmeye başlamıştır. Bu yüzyılda ortaya çıkan Nazizm, Faşizm ve Komünizm gibi ideolojiler, etkide bulunduğu ülkeler içerisinde iç savaşlara neden olmuşlardır. Bu ülkeler içerisinde ideolojik temelli iç savaşın en derin acılarının yaşandığı ülkelerin başında İspanya gelmektedir. İspanya'da Faşizm ideolojisini destekleyen İspanyol Milliyetçiler ile Komünizm ideolojisini destekleyen İspanyol Cumhuriyetçiler arasında 1936-1939 yıllarında meydana gelen iç

savaşta yüz binlerce İspanyol vatandaşı hayatını kaybetmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen propaganda afişlerindeki yazılı kodlar içerisinde, İspanya'daki faşistlerin işlediği iddia edilen insanlık suçlarına genel olarak yer verildiği görülmüştür. Nitekim görsel kodlar da, İspanya'da yaşanan tüm olumsuzları afişlere taşımış ve kitlelerin gözünde faşistlere yönelik olumsuz bir algının oluşması için çalışılmıştır. Afişlerde genel olarak, Nazi Almanyası ve Faşist İtalya tarafından desteklenen hava bombardımanlarının konu edildiği görülmektedir. Bombardımanlar sonucu İspanya'da meydana gelen ölüm, yıkım ve sefalet Cumhuriyetçilerin propaganda afişlerine konu edilmiştir.

Afişlerde yer alan yazılı kodlarda İspanyolcanın haricinde İngilizce ve Fransızca dillerinin de kullanıldığı görülmüştür. Cumhuriyetçiler, propaganda faaliyetlerini uluslararası bir boyuta taşıyarak dönemin süper gücü konumundaki İngiltere ve Fransa'dan destek almaya çalışmıştır. Diğer yandan Milletler Cemiyeti'nden de destek alma umuduyla İspanya'da meydana gelen hava bombardımanları yabancı dillerde basılan afişlerle sürekli olarak sunulmuştur.

Propaganda afişlerinde Cumhuriyetçilerin, İspanyol kamuoyunda faşistlere yönelik olumsuz mitlerin inşa edilebilmesi için büyük çaba sarf ettiği görülmektedir. İspanya'daki ölümlerin, yoksulluğun ve yıkımın yegane sorumlusu olarak faşistler gösterilmiştir. Antifaşist propaganda afişleri genel manada incelendiğinde, faşistlerin yalnızca ölüm ve yıkım getirdiğine yönelik mitin kamuoyunda inşa edilmeye çalışıldığı ortaya çıkmaktadır.

Faşistlerin afişte genel olarak Nazi Almanyası tarafından kullanılan gamalı haç simgesi ile temsil edildiği görülmektedir. İç savaş esnasında, İspanyol faşistler (Falanjistler) hiç bir zaman gamalı haçı bir simge olarak kullanmamıştır. Buna karşın Cumhuriyetçilerin, Nazi Almanyası'nın Franco rejimine olan desteğini vurgulamak için afişlerde sürekli olarak gamalı haç kullanıldığı söylenebilir. Afişlerde faşistler, "korku", "ölüm", "yıkım", "tehlike", "zulüm" ve "sefalet" gibi olumsuz metaforlar üzerinden yansıtılmıştır. Afişlerde genel olarak zulme uğrayan İspanyol halkını temsil eden metonimilerin kullanıldığı görülmüştür.

Faşistlerin lideri General Franco afişlerde ağır bir şekilde eleştiriye maruz kalmıştır. Afişlerde Franco'yu temsil etmek için genel olarak olumsuz metaforlara yer verildiği görülmüştür. Afişlerde, askerin, kapitalist sınıfın ve Katolik Kilisesi'nden bir grup din görevlisinin Franco'yu desteklediğine vurgu yapılmıştır. Afişlerde, Franco'nun ulusal bazda askerler, sanayiciler ve din görevlileri, uluslararası bazda da Nazi Almanyası ve Faşist İtalya tarafından desteklediğini ima eden metonimler kullanılmıştır. Cumhuriyetçileri temsil edenler ise genel

İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası

olarak işçi metonimleri olmuştur. Bu açıdan Cumhuriyetçilerin Komünizm ideolojisinin temellendiği işçi sınıfını afişlerde “kahraman” metaforu olarak kullandığı gözlemlenmiştir. Antifaşist afişler genel manada değerlendirildiğinde, Cumhuriyetçilerin Komünizm ideolojisini bir kurtarıcı olarak sunduğu, Faşizm ideolojisini ise ağır bir şekilde eleştirdiği ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma kapsamında İspanyol İç Savaşı'nda İspanyol Cumhuriyetçilerin antifaşist propaganda afişleri göstergebilimsel analize tabi tutularak incelenmiştir. Elde edilen bulgular çerçevesinde iç savaş propagandası hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma gelecek çalışmalar için önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Buna karşın gelecek çalışmaların, Sudan İç Savaşı (1983-2005), Cezayir İç Savaşı (1991-2002) ve Suriye İç Savaşı (2011-) gibi daha güncel konular üzerinden incelemede bulunmasının alana önemli katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akarcalı, S. (2003). *İkinci dünya savaşında iletişim ve propaganda*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Andrés-Gallego, J. (1997). *¿Fascismo o estado católico?: Ideología, religión y censura en la España de Franco (1937-1941)* (Vol. 106). Madrid: Encuentro.
- Barthes, R.(2016a). *Göstergebilimsel serüven*. (Mehmet Rifat-Sema Rifat, Çev.) 8.Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, R.(2016b). *S/Z*. (Sündüz Öztürk Kasar, Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Barthes, R. (2017). *Görüntünün retoriği, sanat ve müzik*. (Ayşenaz Koş, Ömer Albayrak, Çev.), 2. Baskı. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Brandis, D., & del Río, Is. (2016). Turismo y Paisaje durante la guerra civil Española, 1936-1939. scripta nova. *Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 20, 1-27.
- Caplan, J. (2017). *Hitler almanyası 1933-1945*. (İdem Erman, Çev.). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Çakı, C. (2018a). Nazi Almanyası etkisindeki İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin propaganda posterleri üzerine inceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11 (2), 252-272.
- Çakı, C. (2018b). «Mitinglerin propagandadaki rolü: nürnberg mitingleri'ne ait fotoğrafların göstergebilimsel analizi», *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 59-79.
- Çakı, C. ve Gülada, M. O. (2018). Vichy Fransası'nda işgal propagandası. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 53-80.
- Çakı, C., Karaburun Doğan, D. ve Yılmaz, N. (2018). “Horst-Wessel” propaganda marşı üzerinden nazizm ideolojisinin inşası, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 46, 89-110.

İspanya İç Savaşı 'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası

- Domenach, J. M. (2003). *Politika ve propaganda*, (Tahsin Yücel, Çev.) 2. Basım. İstanbul:Varlık Yayınları.
- Eberle, H., & Uhl, M. (2017). *Hitler kitabı*. (Mustafa Tüzel. Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Erol, E. G., Cerrahoğlu, N., & Çakı, C. (2017). Hitler dönemi eğitim yapısındaki otokrasinin eleştirisi: die welle filmi üzerine göstergebilimsel inceleme. *IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Ordu, 1234-1249.
- Fiske, J. (2017). İletişim çalışmalarına giriş. (Süleyman İrvan, Çev.) 5. Basım. Ankara:Bilim ve Sanat Yayınları.
- Jackson, G. (2012). *Spanish republic and the civil war, 1931-1939*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Gazi, M , Çakı, C , Gülada, M . (2018). İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet Kült Lider Propagandasında Vladimir Lenin ve Joseph Stalin'in Sunumu. Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi, 1 (2), 25-42. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/dorduncukuvvet/issue/40709/479197>
- Geray, H. (2014). *İletişim alanından örneklerle toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Guiraud, P. (2016). *Göstergebilim*. (Mehmet Yalçın, Çev.), 3.Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hitler, A. (2005), *Siyasi vasiyetim*, (A. Naci Demirci, Çev.). İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Library Ucsd (2018). *Propaganda posterleri*, <https://library.ucsd.edu/speccoll/visfront/visfront/index.html>, adresinden alındı, Erişim Tarihi:16.05.2018.
- Kalkan Kocabay, H. (2008). *Tiyatroda göstergebilim*. 1. Basım. İstanbul: E Yayınları.
- Karaburun Doğan, D., Sayan, Ş., & Çakı, C. (2017), "The Analysis on election music and propaganda posters of political parties in 1999 general and local elections in Turkey", Hasan Arapgirlioğlu, Atilla Atik, Robert L. Elliott, Edward Turgeon, 2. *Researches on science and art in 21st century Turkey*, içinde (179-186). Ankara: Gece Publishing.
- Karaca, M. & Çakı, C. (2018). *İletişim ve propaganda*, Konya:Eğitim Yayınevi.
- Kershaw, I. (2007). *Hitler, 1889-1936: Hubris*. (Zarife Biliz, Çev.), Birinci Cilt. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kuruoğlu, H. (2006). *Propaganda ve özgürlük aracı olarak radyo*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Macksey, K. J. (2012). İkinci Dünya Savaşı'nda askeri hatalar. (M. Tanju Akad, Çev.), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mazower, M. (2014). *Hitler İmparatorluğu, işgal avrupa'sından nazi yönetimi*. (Yavuz Alogan, Çev.), 2. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- McNab, C. (2015). *Hitler'in ordusu, nazi savaş makinesinin tarihi, 1939-1945*, (Okan Doğan, Çev.), İstanbul:Timaş Yayınları.
- Ojeda Revah, M. (2015). *Mexico and the spanish civil war: political repercussions for the republican cause*, Eastbourne : Sussex Academic Press.

İspanya İç Savaşı 'nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası

- Raychaudhuri, A. (2013). *The Spanish Civil War : exhuming a buried past*. Cardiff: University of Wales Press.
- Rifat, M. (2013). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü: kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Romero Salvadó, J. F. (2013). *Historical dictionary of the spanish civil war*. Lanham, Md: Scarecrow Press.
- Sığırcı, İ. (2016). *Göstergebilim uygulamaları, metinleri, görselleri ve olayları okuma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, S. (2014). Çocukları hedef alan reklamlarda kullanılan dijital kahramanlar: türk televizyon kanallarında yayımlanan reklamlar üzerine bir araştırma. can bilgili, *Digital Communication Impact* (ss. 403-421). İstanbul: İskenderiye Kitap.
- Tanyeri Mazıcı, E., & Çakı, C. (2018). Adolf Hitler'in korku çekiciliği bağlamında kamu spotu reklamlarında kullanımı. *Erciyes İletişim Dergisi*. 5 (3). 290-306.
- Tekinalp, Ş. & Uzun, R. (2013). *İletişim araştırmaları ve kuramları*. 4. Baskı. İstanbul: Derin Yayınları.
- Zorlu, Y., Çakı, C., & Karaca, M. (2017), *Türk sinemasında nazizm ideolojisi: 'kırmızı' filmi ve göstergebilimsel analizi*. Sosyoloji Konferansları - Istanbul Journal of Sociological Studies. No: 56 (2017-2). / 65-93.